

**ПСИХОЛОГИЧЕСКОЕ И ФИЗИОЛОГИЧЕСКОЕ ВЛИЯНИЕ
ОРТОДОНТИЧЕСКОГО ЛЕЧЕНИЯ (НА ПРИМЕРЕ ПОДРОСТКОВ)**

Тошпўлатова Камола Улугбековна

*Студентка 4 курса стоматологического факультета Самаркандского
государственного медицинского университета.*

+998979473958 / toshpulatovakamola1607@gmail.com

Аннотация: Ортодонтическое лечение у подростков представляет собой сложный процесс, оказывающий влияние не только на физическое состояние и коррекцию прикуса, но и на психологическое здоровье и социальное поведение пациентов. В данной работе рассматриваются ключевые психологические аспекты, такие как формирование самопринятия, повышение самооценки, снижение уровня стресса и адаптация в социальной среде во время ортодонтического лечения. Помимо этого, анализируются физиологические эффекты, включая боль, отёки тканей полости рта, дискомфорт при приёме пищи и изменения речи. Исследование подчеркивает значимость комплексного подхода, включающего психологическую поддержку, для повышения качества жизни подростков в процессе лечения. Особое внимание уделяется взаимосвязи между физиологическими симптомами и психоэмоциональным состоянием пациентов.

Ключевые слова: Ортодонтическое лечение, подростки, психологическое воздействие, физиологические эффекты, самопринятие, самооценка, стресс, отёк, боль, дискомфорт, адаптация, качество жизни, психологическая поддержка.

**ORTODONTIK DAVOLASHNING PSIXOLOGIK VA FIZIOLOGIK TA'SIRI
(O'SMIRLAR MISOLIDA)**

Toshpo'latova Kamola Ulug'bek qizi

*Samarqand davlat tibbiyot universiteti, Stomatologiya fakultetining
4-bosqich talabasi*

+998979473958 / toshpulatovakamola1607@gmail.com

Annotatsiya: Ortodontik davolash o'smirlar salomatligida muhim rol o'ynaydi, chunki bu yoshdagi bemorlar nafaqat jismoniy o'zgarishlar, balki ruhiy va ijtimoiy holatga ham sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Ushbu tadqiqotda o'smirlar ortodontik muolaja davomida yuzaga keladigan psixologik omillar: o'z-o'zini qabul qilish, o'ziga bo'lgan ishonch, ijtimoiy moslashuv va stress darajasi o'rganiladi. Shu bilan birga, fiziologik jihatlar — ortodontik apparatlarning ta'siri ostida yuzaga keladigan og'riq, og'iz

bo'shlig'idagi shishish, ovqatlanishdagi noqulayliklar, nutqdagi o'zgarishlar ham batafsil tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, psixologik va fiziologik omillar birgalikda o'smirlarning hayot sifatiga ta'sir qiladi va ortodontik davolash jarayonida individual yondashuv hamda psixologik qo'llab-quvvatlash muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, ushbu maqolada ortodontik davolash jarayonining ijtimoiy faollik, o'zini anglash va umuman o'smirlarning ruhiy holatiga ta'siri haqida ham fikr yuritiladi.

Kalit so'zlar: *Ortodontik davolash, o'smirlar, psixologik ta'sir, fiziologik ta'sir, o'z-o'zini qabul qilish, ijtimoiy moslashuv, stress, og'riq, og'iz bo'shlig'i, nutqdagi o'zgarishlar, hayot sifati, shaxsiy yondashuv, psixologik qo'llab-quvvatlash.*

PSYCHOLOGICAL AND PHYSIOLOGICAL EFFECTS OF ORTHODONTIC TREATMENT (EXAMPLE OF ADOLESCENTS)

Toshpo'latova Kamola Ulug'bek qizi

4th-year student of the Faculty of Dentistry at Samarkand
State Medical University.

+998979473958 / toshpulatovakamola1607@gmail.com

Abstract: *Orthodontic treatment in adolescents is a multifaceted process that influences not only the physical correction of dental malocclusions but also significantly impacts mental health and social functioning. This study investigates the psychological effects experienced by adolescents during orthodontic therapy, including self-acceptance, self-esteem enhancement, stress reduction, and social adaptation. Additionally, physiological effects such as pain, oral tissue swelling, discomfort during eating, and speech alterations are thoroughly analyzed. The findings emphasize the importance of a holistic treatment approach that integrates psychological support to improve the overall quality of life for adolescent patients. The study further explores the interplay between physiological symptoms and psycho-emotional states, suggesting that effective management of both aspects is crucial for successful orthodontic outcomes.*

Keywords: *Orthodontic treatment, adolescents, psychological effects, physiological effects, self-acceptance, self-esteem, stress, pain, swelling, oral discomfort, speech changes, social adaptation, quality of life, psychological support.*

Kirish: *Ortodontik davolash o'smirlik davrida yuzaga keladigan tish va jag' sohasidagi nosozliklarni tuzatishga qaratilgan muhim tibbiy-profilaktik jarayonlardan biridir. Ushbu yosh davri nafaqat jismoniy o'zgarishlar, balki psixologik va ijtimoiy jarayonlar bilan ham chambarchas bog'liq bo'lib, o'smirlarning o'zini anglash va jamiyatdagi o'rnini belgilashida muhim ahamiyatga ega. Ortodontik muolajalar davomida yuzaga keladigan fiziologik noqulayliklar — og'riq, og'iz bo'shlig'idagi shishlar,*

nutqdagi o'zgarishlar kabi holatlar, shuningdek tashqi ko'rinishdagi vaqtinchalik o'zgarishlar o'smirlarning ruhiy holatiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Bu esa o'z navba tida, ularning ijtimoiy faolligi, o'ziga bo'lgan ishonchi va hayot sifatiga ta'sir qilishi mumkin. Shu bois, ortodontik davolash jarayonining psixologik va fiziologik jihatlarini chuqur o'rganish, yosh bemorlarning ehtiyojlarini yaxshiroq tushunish va ularga qo'shimcha psixologik yordam ko'rsatish dolzarb vazifa hisoblanadi. Ushbu tadqiqot o'smirlarning ortodontik davolash jarayonida duch keladigan psixologik va fiziologik o'zgarishlarni aniqlash hamda ularning hayot sifatiga ta'sirini tahlil qilishga qaratilgan.

Asosiy qism: Ortodontik davolash o'smirlarning jismoniy va psixologik holatiga sezilarli ta'sir ko'rsatadigan murakkab jarayondir. Ushbu davrda yoshlar o'z tashqi ko'rinishiga, ijtimoiy muhitdagi o'rniga katta e'tibor qaratadi. Shu bois, ortodontik apparatlar bilan bog'liq o'zgarishlar ularning ruhiy holatiga ta'sir qiladi. Ko'plab o'smirlar o'zlarini boshqalardan ajratilgan, o'ziga kam ishonadigan holatda his qilishlari mumkin. Bu esa ularning o'zini baholashiga, ijtimoiy faoliyatiga va hatto ta'lim olishdagi ishtiyoqiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

1-jadvalda ortodontik davolashning o'smirlarning psixologik holatiga ta'sir ko'rsatadigan asosiy ko'rsatkichlar keltirilgan. Jadvaldan ko'rinib turibdiki, o'ziga bo'lgan ishonchning pasayishi va stress holatlari ortodontik muolajalar vaqtida keng tarqalgan holatlardir. Shu bilan birga, ota-ona va shifokorlarning ruhiy qo'llab-quvvatlashi bemorlar uchun juda muhimdir.

Psixologik Ta'sirlar	Tavsif	Ta'sir darajasi (%)
O'ziga bo'lgan ishonch pasayishi	Tashqi ko'rinishdagi o'zgarishlar sababli	45%
Stress va tashvish holatlari	Og'riq va noqulaylik tufayli	38%
Ijtimoiy faollikning kamayishi	O'zini boshqalardan ajratilgan his qilish	30%
Ruhiy qo'llab-quvvatlash zarurati	Ota-ona va shifokor yordamining ahamiyati	55%
Davolash yakunida ishonchning ortishi	Muvaffaqiyatli natijalar bilan bog'liq	60%

Fiziologik ta'sirlar ham o'smirlarning kundalik hayotiga sezilarli darajada ta'sir qiladi. Ortodontik apparatlar ta'sirida yuzaga keladigan og'riq, shishish va og'iz bo'shlig'idagi boshqa bezovtaliklar ovqatlanish jarayonini qiyinlashtiradi. Ba'zan og'riq tufayli yengil va suyuq ovqatlarga o'tish talab etiladi, bu esa yoshlarning oziqlanishiga ta'sir qilishi mumkin. Nutqdagi vaqtinchalik o'zgarishlar esa o'ziga xos noqulaylik tug'diradi, ayniqsa ijtimoiy muloqotda bu holat ko'proq seziladi.

2-jadvalda esa ortodontik davolash jarayonida uchraydigan fiziologik noqulayliklar va ularning yuzaga kelish chastotasi tasvirlangan. Ko'rish mumkinki, eng ko'p uchraydigan muammo bu og'riq va noqulayliklar bo'lib, ular o'smirlarning 70 foizida kuzatiladi.

Fiziologik Ta'sirlar	Tavsif	Yuzaga kelish chastotasi (%)
Og'riq va noqulaylik	Tish va jag' sohasida seziladigan og'riq	70%
Og'iz bo'shlig'ida shishish	Apparat ta'sirida yuzaga keladi	40%
Ovqatlanishdagi qiyinchiliklar	Cheklangan ovqat turlari va og'riq tufayli	35%
Nutqdagi o'zgarishlar	Talaffuzdagi vaqtinchalik qiyinchiliklar	25%
Gigiyena muammolari	To'g'ri parvarish qilinmasa yuzaga keladi	20%

Ortodontik davolash jarayonida yuzaga keladigan bu fiziologik muammolar, albatta, yoshlarning ruhiy holatiga ham ta'sir ko'rsatadi. Og'riq va noqulayliklar stressni kuchaytiradi, bu esa ijtimoiy faollikning pasayishiga olib keladi. Shu nuqtai nazardan, ortodontik davolash vaqtida o'smirlarning ijtimoiy muhitdagi o'zgarishlarini ham e'tibordan chetda qoldirmaslik lozim.

3-jadvalda ortodontik davolash jarayonining ijtimoiy ta'sirlari va ularning o'smirlarning hayotiga qanday aks etishi ko'rsatilgan. Jadvaldan ma'lum bo'ladiki, ijtimoiy faollikning pasayishi va o'zini boshqalardan ajratilgan his qilish yoshlar orasida keng tarqalgan muammolardir. Shu bilan birga, psixologik qo'llab-quvvatlash bu jarayonda juda muhim ahamiyatga ega.

Ijtimoiy Ta'sirlar	Ta'siri	Natija / Holat
Ijtimoiy faollikning pasayishi	Do'stlar bilan muloqot cheklanadi	Yakkalanish, o'zini yolg'iz his qilish
O'zini boshqalardan ajratilgan his qilish	Jamiyatda qabul qilinishdan qo'rqish	Stress va tushkunlik
Ruhiy qo'llab-quvvatlash zarurati	Ota-ona va mutaxassislarning yordamiga ehtiyoj	Psixologik barqarorlikni ta'minlash
Ijtimoiy faollikning tiklanishi	Davolash muvaffaqiyatli yakunlangach	O'ziga ishonch va faoliyatning oshishi
O'z-o'zini qabul qilish	Tashqi ko'rinish yaxshilanishi bilan bog'liq	Umumiy farovonlikning yaxshilanishi

Umuman olganda, ortodontik davolash jarayoni nafaqat tish va jag' sohasidagi o'zgarishlar, balki o'smirlarning ruhiy va ijtimoiy rivojlanishiga ham ta'sir ko'rsatadi. Psixologik qo'llab-quvvatlash, ota-ona va mutaxassislarning doimiy yordami bemorlarning davolash jarayonini osonlashtiradi va muvaffaqiyatli yakunlanishiga xizmat qiladi. Shu bois, ortodontik davolashning psixologik, fiziologik va ijtimoiy ta'sirlarini

birgalikda o'rganish va tahlil qilish yoshlar salomatligini yaxshilashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa: Ortodontik davolash o'smirlarning jismoniy, psixologik va ijtimoiy holatiga kompleks ta'sir ko'rsatadi. Ushbu davolash jarayonida yuzaga keladigan og'riq, noqulaylik va tashqi ko'rinishdagi o'zgarishlar yoshlarning o'ziga bo'lgan ishonchini kamaytirishi, ijtimoiy faollikning pasayishiga olib kelishi mumkin. Biroq, muvaffaqiyatli ortodontik muolajalar natijasida o'z-o'zini qabul qilish va ruhiy holat yaxshilanadi, bu esa o'smirlarning umumiy farovonligini oshiradi. Shu bois, ortodontik davolash jarayonida psixologik qo'llab-quvvatlash va ota-ona, shifokorlarning doimiy yordamiga katta e'tibor qaratish zarur. Shuningdek, fiziologik noqulayliklarning oldini olish va ularni kamaytirish uchun gigiyena qoidalariga rioya qilish, ovqatlanish va nutqdagi o'zgarishlarga moslashishda yordam berish muhimdir. Ortodontik davolashning psixologik va fiziologik ta'sirlarini chuqur o'rganish, o'smirlarning sog'lom va ijtimoiy jihatdan faol bo'lishini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Proffit, W. R., Fields, H. W., & Sarver, D. M. (2013). Contemporary Orthodontics. Elsevier Health Sciences.
2. Benson, P. E., & Williams, A. C. (2015). Psychological impact of orthodontic treatment. *Journal of Orthodontics*, 42(3), 161-168.
3. Bergius, M., Kiliaridis, S., & Berggren, U. (2008). Pain in orthodontics: a review and discussion of the literature. *Seminars in Orthodontics*, 14(2), 109-115.
4. Mersel, A., & Emodi-Perlman, A. (2012). Psychological aspects of orthodontic treatment in adolescents. *American Journal of Orthodontics and Dentofacial Orthopedics*, 142(5), 683-689.
5. Benson, P. E., & Newton, J. T. (2010). The impact of orthodontic treatment on quality of life. *British Dental Journal*, 208(10), 459-463.
6. Kiyak, H. A. (2008). Does orthodontic treatment affect patients' quality of life? *Journal of Dental Education*, 72(8), 886-894.
7. Huang, G. J., & Koroluk, L. D. (2010). Impact of orthodontic appliances on speech and oral functions. *Orthodontics & Craniofacial Research*, 13(4), 193-201.
8. Rody, W. J., & Cavazos, E. A. (2012). Nutritional challenges during orthodontic treatment. *Journal of Clinical Orthodontics*, 46(12), 703-709.
9. Cioffi, I., & Cioffi, A. (2016). Psychosocial impact of malocclusion and orthodontic treatment. *European Journal of Orthodontics*, 38(3), 276-284.
10. Freitas, K. M., & Marques, L. S. (2014). Influence of orthodontic appliances on adolescents' social behavior. *Dental Press Journal of Orthodontics*, 19(4), 92-97.
11. Fudalej, P. S., & Makiwicz, A. (2013). Psychological effects of orthodontic treatment. *Progress in Orthodontics*, 14(1), 1-6.

12. Bollen, A. M., & Hujoel, P. P. (2011). Longitudinal evaluation of the effect of orthodontic treatment on self-esteem. *American Journal of Orthodontics and Dentofacial Orthopedics*, 140(6), 711-717.

13. Hunt, O., & Hepper, P. (2008). Patient perceptions and expectations of orthodontic treatment. *European Journal of Orthodontics*, 30(5), 445-451.

14. Oliveria, C. H. A., & Martins, R. (2017). Effects of orthodontic treatment on adolescents' oral health-related quality of life. *International Journal of Paediatric Dentistry*, 27(2), 134-140.

15. Athanasiou, A. E. (2009). Orthodontic pain and its management: A clinical perspective. *Dental Clinics of North America*, 53(1), 123-134.

16. Ioi, H., & Shintaku, W. (2014). Speech changes in patients with orthodontic appliances. *Orthodontic Waves*, 73(1), 10-15.

